

20 фактів про Симона Петлюру

1. **Походження.** Народився 10 (22) травня 1879 року в сім'ї міщан козацького походження. Батько – Василь Павлович – нащадок давнього козацького роду, мав власний дрібний візницький промисел. Мати – Ольга Олексіївна – походила із давнього козацького роду Марченків.

2. **Родина.** У Симона Петлюри було 8 сестер і братів. Доля більшості з них склалася трагічно. Старший брат Федір після здобуття освіти працював агрономом у Кобеляцькому районі на Полтавщині, був членом Української революційної партії, загинув за нез'ясованих обставин у 1907 році. Молодший брат Олександр закінчив Полтавську духовну семінарію, але обрав кар'єру військового – капітан в царській армії, полковник в Армії УНР. Після Другої світової війни оселився в Канаді. Старша сестра Єфросинія в 1918 році постриглася в монашки і померла в монастирі (є версія, що це сталося під час його руйнування чекістами). За не зовсім зрозумілих обставин померла сестра Тетяна, дружина власника свічкового заводика Павла Іваненка. Марина і Феодосія заарештовані НКВД 1937 року за звинуваченням у “поширенні петлюрівства”, розстріляні. Племінник Петлюри Степан Скрипник (Мстислав) став першим Патріархом Київським і всієї України.

3. **Семінарист.** Початкову освіту здобув у церковно-парафіяльній школі. 1895 року вступив до Полтавської духовної семінарії. Захоплювався історією, хоромим співом, грою на скрипці, літературою. Гарно співав, грав у виставах. Світогляд юнака формувався під впливом Шевченкового “Кобзаря”, творів Котляревського й історичної літератури. Із 1898-го належав до таємного українського самоосвітнього гуртка, у 1901 р. виключений з семінарії через революційний і “мазепинський” дух – участь в організації виступу в семінарії композитора Миколи Лисенка.

4. **Знайомство із Миколою Міхновським і вступ у Революційну українську партію.** 1900 року познайомився із харківським адвокатом Миколою Міхновським, автором брошури “Самостійна Україна”. Петлюра стає активним членом Революційної української партії. 1901-го брав участь у Всеукраїнському студентському з'їзді, представляв громаду духовної семінарії. Навесні 1902 року був одним з організаторів протесту семінаристів із вимогою скасувати шпигунство, звільнити наглядачів, увести до програми українознавчі предмети.

5. **Кубань.** Рятуючись від арешту, Симон Петлюра у 1902 році виїхав із приятелем Прокопом Понятенком на Кубань. У Катеринодарі (нині Краснодар) вчителював. Однак невдовзі був заарештований за діяльність у Чорноморській вільній громаді (Кубанській організації РУП) і поширення антиурядових прокламацій. Згодом його відпустили але як “неблагонадійному” заборонили викладати. Тож кубанський історик, член-кореспондент Російської АН Федір Щербина запропонував упорядковувати архів Кубанського козацького війська. Там Петлюра зарекомендував себе як кваліфікований працівник. У той час він підготував першу наукову статтю “О языке народных школ Кубанской области”. Одного разу молодого Петлюру вразили вечорниці у станиці Смоленській. Співали майже виключно старовинні думи й історичні пісні: про Байду, Нечая, Сагайдачного, Морозенка. Повертаючись Петлюра сказав Кузьмі Безкровному: “Ми не

пропадемо, коли на Кубані, до якої Петербург вживає найбільших русифікаторських заходів, панує українська пісня!”

6. Початок журналістської діяльності. На Кубані Петлюра почав писати статті для газет. 1902 року налагоджував співпрацю з “Літературно-науковим вістником”, а наступного – “Записками Наукового товариства імені Шевченка”, редагованими Михайлом Грушевським. Писав також для РУПівських газет “Добра новина”, “Праця”, місячника “Гасло”. На прохання РУП облаштував у власному помешканні міні-друкарню для виготовлення антицарських листівок. У грудні 1903-го заарештований. У березні наступного року випущений під заставу й виїхав до Києва.

Загалом Петлюра протягом життя дописував, друкувався, співпрацював із виданнями: “Добра новина” (Львів, 1903), “Областное Обозрение и Вестник Казачьих Войск” (С.-Петербург, 1903), “Праця” (Львів, 1904–1905), “Селянин” (Чернівці, 1903, Львів, 1904), “Київська старина” (Київ, 1904), “Воля” (Львів, 1905), “Записки наукового товариства імені Тараса Шевченка” (Львів, 1905), “Вільна Україна” (С.-Петербург, 1906), “Літературний Науковий Вісник” (Львів, 1902–1907), “Рада” (Київ, 1906), “Слово” (Київ, 1907–1909), “Україна” (Київ, 1907), “Образование” (С.-Петербург, 1908), “Голос минувшего” (С.-Петербург, 1913), “Украинская жизнь” (Москва, 1912–1917). “Книгарь” (Київ, 1917–1919), “Трибуна України” (Варшава, 1923), “Табір” (Каліш–Варшава, 1923), “Тризуб” (1925–1926). Був засновником і редактором воєнно-історичних газет, журналів і літературних альманахів на еміграції: “За державність”, “Вісті”, “Військова думка”, “Запорозька думка”, “Залізний стрілець”, “Наша зоря”, “Нове життя”, “Промінь”, “За дротом”, “Козацька думка”, “Український сурмач”; “Запорожець”, “Військовий вісник”, “Військово-науковий вісник”, “За Україну”, “Джерело”, “На хвилях життя”, “Український стрілець”. Мав такі псевдоніми і криптоніми: В.Марченко, В.Салевський, Г.Рокитний, О.Ряст, Святослав Таток, Зілот, СТ., Симон, С.Торнтон.

7. Знайомство з Грушевським і Франком. Восени 1904 року для налагодження Закордонного бюро РУП і редагування партійного органу РУП “Селянин” Петлюру відрядили до Львова. Там він познайомився з Михайлом Грушевським, Іваном Франком, Володимиром Гнатюком, вступив до Наукового товариства імені Шевченка, почав друкуватися у виданнях НТШ та в галицькій періодиці. Переклав у співавторстві “Нарис історії західноєвропейської літератури до кінця XVII віку” Миколи Стороженка, професора Московського університету. Праця опублікована у Львові 1905-го зі вступом і під редакцією Івана Франка.

“Після Шевченка долю поета-проводиря національного ідеалу українського народу перейняв Іван Франко... Якщо у Шевченка була глибока віра в неужитковані сили рідного народу..., то у Франковій поезії бачимо перехід віри в певність... Життя виправдало генієву віру, віра створила діло, діло перетворилося в тисячні факти національного пробудження. Хоч вони дрібні, розпорошені, ...та синтезуюча творчість об’єднує їх в більш-менш суцільний образ відродження... Відродження – справа складна й довготривала, “вчорашній раб” сьогодні не зробиться вільною людиною, ...“край рабів” лише поступово можуть заселити вільні володарі його... Франко, поет-борець, не обмежує свого завдання закличами

до боротьби з зовнішнім ворогом і реальною особою. Він бореться з рабськими рисами і від'ємними напластуваннями, що утворились протягом історії в природі самого українця. І в цьому Франко-вчений, один з найкращих знавців духової творчості українського народу, стає в поміч Франкові-поетові, допомагаючи йому розібратися у вигинах національного українського “я”, в щербинах народньої вдачі, гнилизні, що труїла народні сили і зменшувала творчу міць народу”.

Зі статті “І.Франко – поет національної честі”. 1913

8. Українська соціал-демократична робітничка партія. Під час революції 1905 року брав активну участь у діяльності Української соціал-демократичної партії, що виокремилася з РУП. В кінці 1905-го після амністії повернувся до Києва. Наступний рік у Петербурзі редагував партійний орган “Вільна Україна”, у Києві працював секретарем щоденної Чикаленкової газети “Рада”. Навколо неї згуртувалися Борис Грінченко, Михайло Грушевський, Дмитро Дорошенко, Людмила Старицька-Черняхівська, Сергій Єфремов. 1907–1908 роки Симон Петлюра співредактор органу УСДРП “Слово”, дописував до журналу “Україна”.

“...Під кригою реакції не зупинялась течія політичного національного життя, не переставала текти і час від часу давала про себе знати то в таких подіях, як, приміром, з'їзди українських політичних партій, то в резолюціях, які виносились цими з'їздами, то, нарешті, в прилюдних виступах представників партій в російському парламенті – в Державній Думі... Звістки про такі події показують, що там, в глибині народнього життя українського народу відбувається цікавий процес диференціації українського громадянства на класи, на групи, на гурти. Інтереси цих класів протилежні, не однакові... Єдиною українською політичною партією, що не зупиняла своєї роботи в українських масах, була Українська Соціал-Демократична Партія”.

Зі статті Симона Петлюри “З українського життя в минулому році”. 1908

9. Театральний критик. У “Літературно-науковому вістнику”, де Симон Петлюра розпочав журналістську практику, він вперше опублікував дописи про театральне життя в Україні, наприклад “Український театр на Чорноморії”. А злет його театральнo-критичної думки, оцінки української драматургії, театрального репертуару і процесу в цілому з погляду впливу на розвиток суспільства припадає на 1906–1908 роки. Журнал “Україна” друкував статті “До ювілею Заньковецької”, “Пам'яті Івана Тобілевича (Карпенка-Карого)”; “Слово” – “Ювілей М.К.Заньковецької”, “Уваги про завдання українського театру”; “Мир” – “Українське село і його драматург (Карпенко-Карий – Тобілевич)”. Дмитро Дорошенко так говорив про цей бік журналістської праці Симона Петлюри: “Він був великим любителем театрального мистецтва, писав у “Раді” рецензії на українські театральні вистави, і його рецензії були дотепні, оригінальні, талановиті”.

“Беручи матеріалом для творчості факти з сучасного життя селянина, психічних його переживань, зв'язаних з матеріяльними обставинами, Карпенко-Карий звертався також до нашого минулого, де так багато драматичних моментів, де ці моменти, звиваючись одне до одного, створюють одну велику трагедію – історію нашого краю. На сторінках її записано багато кривавих жертв і героїчних зусиль, що кінчилися політичною руїною і катастрофою. Ця історія – вдячна тема для

національної драматичної штуки. На превеликий жаль, ніяка галузь нашої національної штуки, ні в сфері красного письменства, ні малярства, пластики, музикальної штуки, не користувалася з цієї невичерпної криниці як слід для творчого надхнення. Те, що ми маємо справді цінного в сфері чистої поезії – належить тільки Шевченкові, в сфері музики – Лисенкові, драми – Старицькому і Карпенкові-Карому. “Що було – те мохом поросло”, “Сербин” – або “Лиха іскра поле спале, слід оставе” і “Сава Чалий” – ось п’єси нашого драматурга, матеріалом для котрих були події з давнього більш-менш “былого” нашої історії.

Зі статті “Пам’яті Івана Тобілевича (Карпенка-Карого)”. 25 вересня 1907

10. Кохання. 1909-го (за іншими свідченнями, 1911-го) оселився в Москві. На вечірці українського земляцтва познайомився з полтавкою, студенткою Московського університету Ольгою Більською. З 1910 року жили в цивільному шлюбі (1915-го зареєстрували). В 1911 році народилася донька Леся. У Москві працював бухгалтером у транспортному товаристві “Росія”, написав нариси (вони вийшли друком у Києві 1918 року під назвою “Незабутні”), видавав на кошти української громади журнал “Украинская жизнь”. Михайло Грушевський так оцінив цей факт: [Симон Петлюра] “внаслідок організації журналу “Украинская Жизнь” є визнаний політичний лідер не тільки в українців Москви, Росії, але й Світу...”

11. На фронті. Протягом 1916–1917 років обіймав у “Союзі Земств” посаду заступника уповноваженого Всеросійського земського союзу при штабі 4-ї армії Південно-Західного фронту. Це дало змогу відвідувати частини і вести політичну роботу серед вояків-українців. Лютнева революція 1917 року в Росії застала Симона Петлюру на Західному фронті у Білорусі. Після повалення самодержавства організував в Мінську (там на той момент мешкала родина) український з’їзд фронту, на якому його обрали головою Українського військового комітету Західного фронту і делегували на перший Всеукраїнський військовий з’їзд (відбувся 18–21 травня 1917-го в Києві). Його учасники обрали Симона Петлюру головою Українського Генерального Військового Комітету, а після утворення 28 червня того ж року Генерального Секретаріату Української Центральної Ради – першим Генеральним секретарем військових справ.

12. Перший український Міністр оборони. Очільник Генерального секретарства військових справ спрямував головні сили на українізацію військових частин, створення українських збройних сил, поборювання неприхильного ставлення до формування армії деяких представників Центральної Ради і відкритого спротиву російського уряду та проросійських сил. 18 грудня 1917 року на протест проти пробільшовицької орієнтації голови Генерального Секретаріату Володимира Винниченка та рішення Центральної ради піти на укладання Берестейського миру Петлюра вийшов з уряду. Після відставки організував Гайдамацький Кіш Слобідської України (поділявся на чорних і червоних гайдамаків). У січні–лютому 1918 року вони разом із Січовими стрільцями відіграли вирішальну роль у боях за Київ і придушенні більшовицького заколоту на заводі “Арсенал”.

“Я, яко генеральний секретар по військових справах в Українській Народній Республіці, закликаю всіх вас, мої товариші й друзі, в теперішній час до загальної дружньої роботи. Будьте організовані та з’єдинені – всі за одного і один за всіх.

Наше військо молоде, воно тільки становиться на ноги, і ви своєю дисциплінованістю доведете, що являєтесь славними потомками великих предків”.

Із відозви Симона Петлюри до війська. 15 листопада 1917 року

13. Антигетьманський виступ. У квітні 1918-го Петлюру обрали головою Київського губернського земства та Всеукраїнського союзу земств, опозиційного до Павла Скоропадського. Налагодив антигетьманське підпілля. 27 липня Петлюру заарештували за звинуваченням у підготовці протиурядового заклоту. Майже 4 місяці утримували в Лук'янівській тюрмі. В ув'язненні редагував працю “Оборона Батьківщини і підготовка війни і народу до війни”. 13 листопада звільнений. Виїхав до Білої Церкви, звідки керував антигетьманським повстанням Директорії УНР (у Білій Церкві тоді дислокувався загін Січових стрільців Євгена Коновальця). До складу Директорії Петлюру обрали заочно.

“Тромадяне! Тільки тоді ми будемо кричати “Слава!” вільними грудьми, коли зміцнимо нашу владу, коли настане спокій нашій землі. Всі, як один чоловік, станьте плечем до плеча на оборону рідного краю від ворогів наших. Я як Отаман всього війська Українського кажу вам, що зо всіх боків оточені ворогами. Не слів, а діла чекає від вас Українська Народня Республіка. Доведіть своєю чесною роботою свою любов до неї, доведіть, що ви гідні сьогоднішнього свята. Я сам буду кричати з вами "Слава!", коли ні одного ворога не буде на нашій території. Перед вами пройшло Українське Республіканське Військо, котре не щадить свого життя й сил у боротьбі з ворогами. Допоможіть же і ви йому оджею, харчами. Підтримайте ж Республіку, котрій ви кричите “Слава!”, не словом, а ділом.

Із виступу Симона Петлюри під час урочистостей з приводу проголошення

Акта злуки УНР та ЗУНР. 22 січня 1919 року

14. Голова Директорії. У грудні 1918-го Директорія повалила гетьманську владу. 19 грудня 1918-го українська армія увійшла в Київ. Почалося відновлення республіканського устрою та УНР. 22 січня 1919 року відбулося урочисте проголошення універсалу Директорії УНР про об'єднання УНР і ЗУНР в єдину державу. В цей час більшовицька Росія вдруге почала збройну агресію проти України. Під натиском радянських частин на початку лютого 1919 року урядові установи УНР та військо залишили Київ. 11 лютого Володимир Винниченко виїхав за кордон. У травні Симон Петлюра очолив Директорію (одночасно вийшов із УСДРП). У важких внутрішніх і зовнішніх умовах 10 місяців він очолював збройну боротьбу Армії УНР проти червоної та білої Росії. За цих обставин багато уваги приділяв переговорам із представниками Антанти, Румунії, Польщі. Після укладення Варшавського договору з Польщею українські війська разом із польською армією повели наступ на більшовиків і 7 травня 1920 року здобули Київ. У жовтні 1920-го Польща уклала перемир'я з радянською Росією, війська УНР, які в листопаді 1920 року перейшли Збруч, були інтерновані.

“Для мене почався вже суд історії. Я його не боюсь... Для мене вже з початку нашого руху яким було, що наші національно державні змагання повинні перейти довгі щодо терміну і тяжкі своїми пробами митарства, поки ці змагання в певні державні форми скристалізуються... Я бачив, що українські партії мають силу революційну, деякі розкладову, а творчої, організаційної не мають. ...Вони не

усвідомили головного: чи Україна, як самостійна держава, повинна в закордонній політиці спиратись на Європу чи на Москву – Азію? Виявилось, що азійська спадщина в нас – занадто ще сильна: с.-р., частина с.-д. (Винниченко) перевагу давали Москві, а не Європі. Спиратись треба було на Європу, яка, до речі, нас не знала і не розуміла, одночасно треба було творити власну силу. Чим скоріше у народу нашого скристалізуються почуття незалежності од Москви, тим скоріше ми матимемо самостійну Україну”.

З листа Симона Петлюри до генерала-хорунжого Миколи Удовиченка. 1922
15. Єврейські погроми. Російська пропаганда активно звинувачувала Петлюру у єврейських погромах. Справді, у той час відбулися численні криваві погроми євреїв. Їх вершили війська Антона Денікіна, червоноармійці, різні грабіжники та анархістські загони. 12 квітня 1919 року Директорія видала прокламацію, в якій йшлося: “Український уряд буде всіляко боротися з порушеннями громадського порядку, викриватиме й суворо каратиме заводіяк, злочинців та погромників. І перш за все уряд не потерпить ніяких погромів, спрямованих проти єврейського населення України, і вживатиме усіх засобів для знешкодження цих мерзенних злодіїв”. Наступного дня Симон Петлюра як верховний головнокомандувач українського війська видав наказ арештувати та віддати під трибунал усіх вояків, що підбурювали до погромів. Згодом реорганізували армію і посилили дисципліну: напівсамостійні партизанські загони переформатували на регулярні військові частини, створили Державну військову інспекцію. Спалахи антисемітизму нейтралізували.

27 травня 1919-го Директорія прийняла закон про утворення Надзвичайної комісії для розслідування єврейських погромів. Винуватців передавали до військових трибуналів. Під Києвом було страчено чотирьох українців, які брали участь у погромах; у Райгороді – офіцера Міщука та кількох козаків; у містечку Смотрич – 14 козаків; страчено також отамана Семесенка – організатора страшного Проскурівського погрому в лютому 1919-го.

“Об’єднання всіх демократичних сил України всіх національностей, які стали на ґрунті самостійності нашої Республіки і участь їх в державному будівництві буде запорукою нашої перемоги над ворогами і запорукою нашого самостійного і ні від кого не залежного життя. Але вороги наші не сплять і уважно слідкують за кожним нашим кроком, аби тим чи іншим вчинком внести розлад серед нас і цим пошкодити скорішому здійсненню змагань нашого народу... Провокацією, на яку вони витрачають величезні суми, вони хочуть розкласти нас зсередини, підкуплюючи злочинний елемент, який підбурює наших козаків до різних бешкетів і погромів над невинним єврейським населенням, і цим хочуть накласти тавро погромників на чоло лицарів, які несуть визволення всім народам на просторах України.

Старшини і козаки Української Армії! Уникайте провокацій, а з провокаторами, хто сам чинить погроми та підбиває слабіших від нас, будьте безпощадними. Кара на смерть мусить упасти на голову погромників і провокаторів. Більше карності і дисципліно-карності я вимагаю від вас в цьому відношенні, щоб ні один волос не упав з голови невинного.”.

Із відозви Симона Петлюри до Українських військ. 27 серпня 1919 року

16. Другий Зимовий похід. У листопаді 1920 року Україна повністю опинилася під більшовицьким контролем. Але на зламі 1920–1921-х посилювався повстанський рух. Зі зброєю в руках проти радянської влади виступили понад 40 тисяч невдоволених політикою воєнного комунізму, передусім – продрозверсткою.

Наприкінці січня 1921 року Петлюра ініціював нараду старших начальників Армії УНР у Тарнові (Польща), де створили Партизансько-повстанський штаб під керівництвом відомого повстанського отамана Юрія Тютюнника для підготовки загального антибільшовицького повстання в Україні. 17 жовтня головний отаман видав наказ, за яким Юрій Тютюнник із штабом і відділами мав почати похід на Україну. В жовтні-листопаді Українська повстанча армія Юрія Тютюнника у складі трьох груп вирушила у Другий зимовий похід. Подільська група Михайла Палія-Сидорянського розгромила кілька “червоних” кавалерійських частин, дійшла до Бородянки на Київщині, але, не зустрівши головних сил, повернула до Польщі. Волинська група Юрія Тютюнника ліквідувала низку невеликих більшовицьких загонів, однак була розбита кіннотою Котовського на Житомирщині. 360 її вояків розстріляли під селом Базар. Останньою в похід вирушила Бессарабська група Андрія Гулого-Гуленка. Переправившись через Дністер, вона зайняла декілька прикордонних сіл і частину Тирасполя, але змушена була відступити до Румунії. Другий зимовий похід став завершальною сторінкою Української революції, засвідчивши готовність українців за будь-яку ціну здобувати державність.

Після Другого Зимового походу Симон Петлюра розпочав створення сталих еміграційних інституцій Польщі. Так 1921-го постав Український центральний комітет у Речі Посполитій. 1923-го видав під псевдонімом О.Ряст брошуру “Сучасна українська еміграція та її завдання”. Вказівки для української еміграції викладав також у публікаціях в українських часописах у Польщі – “Українська трибуна”, “Трибуна України”, “Табір”.

“Стратегія національної боротьби, як і боротьби військової, вимагає: бити в першу чергу по головному ворогові, з другорядним потім можна раду дати! В своїй діяльності я керувався думкою, що таким ворогом була, є і буде Московщина”.

Із листа Симона Петлюри до Юрія Гуменюка. 10 травня 1926 року

17. Варшава–Будапешт–Відень–Женева–Париж. Москва постійно вимагала у Варшави видати Петлюру. Тож він змушений був постійно переховуватися. Під псевдо Полтавченко залишив Тарнов. Перебрався до Варшави. Там продовжував проводити переговори задля підтримки УНР, здійснював політичне керівництво урядом і військовими підрозділами та інституціями на території Польщі. Після того, як виявилися спроби інфільтрації більшовицьких агентів до українських еміграційних осередків, Петлюра 1923 року з паспортом на прізвище Степана Могили через Будапешт (Угорщина), Відень (Австрія) та Женеву (Швейцарія) восени 1924 дістався Франції (згодом до нього приєдналися дружина й донька).

“Все, що є морально здоровим, працездатним і національно чесним з-поміж нашої еміграції, – все мусить провадити дальшу невтомну боротьбу за наші національно-державні ідеали, за виборення незалежності державної нашого народу. В умовах перебування на чужині, серед різних народів і в різних державах, праця наша мусить бути поділена на ряд цілком конкретних завдань,

органічно зв'язаних: з а) загальною програмою цієї праці, що її провадить уряд; і з б) місцевими можливостями даної країни.

Із брошури Симона Петлюри “Сучасна українська еміграція та її завдання”

18. Монпарнас. Прибуття Петлюри до Парижа суттєво пожвавило еміграційний політикум. Для його згуртування 1925 року створили тижневик “Тризуб”. Для Петлюри паризький період позначений активною публіцистичною діяльністю: друкує багато статей на теми громадсько-політичного, культурного життя, національного визволення України, роздуми про Українську революцію, консолідацію політичної еміграції.

25 травня 1926-го біля 14-ї години загинув у Парижі від кулі більшовицького агента Самуїла Шварцбарта. Поховали Головного Отамана 30 травня на паризькому цвинтарі Монпарнас.

“Я вірю і певний, що Україна, як держава, буде. Може, не зразу такою великою, як нам хотілось би, але буде. Думаю я, що шлях для Української Державности стелиться через Київ, а не через Львів. Тільки тоді, коли Українська Державність закріпиться на горах Дніпра і біля Чорного моря, тільки тоді можна думати, як про реальну річ, про збирання українських земель, захоплених сусідами”.

Із листа Симона Петлюри до Юрія Гуменюка. 1926

19. “Петлюрівщина”. Процес над убивцею відбувався в атмосфері інспірованих і фінансованих Кремлем наклепів щодо антисемітизму Петлюри. На захист кілера виступив і Максим Горький. Більшовицька адміністрація задіяла й маніпульований нею міжнародний робітничий рух. Під потужним натиском французький суд присяжних звільнив убивцю від покарання. В СРСР комуністична пропаганда закорінювала в масовій свідомості поняття “Петлюра”, “петлюрівщина”, “петлюрівці” як ворожі, шовіністичні, буржуазні, антибільшовицькі явища.

“Перед нами ніби відкривається частина трагічних процесів, що відбуваються в душі підростаючого покоління на Україні... Маємо підстави й фактичні дані думати, що “переоцінка цінностей” захопила певні елементи комсомольських груп і що характер цієї переоцінки в цілому такий самий, як і в авторки листа. Посереднім доказом правдивості нашого твердження може служити й той факт, що власне перед комсомольською аудиторією і п. Чубар уважав потрібним виступити недавно з каскадом звичних інсинуацій на адресу національно свідомої інтелігенції української, української еміграції, уряду УНР – та застерегти своїх слухачів од “небезпеки”, що таїться в симпатіях української молоді до носіїв та борців ідеї державної самостійності України”.

Із передової статті Симона Петлюри “Уривки з листа комсомолки”. 1926

20. Людина-загадка. Симон Петлюра, політик, літератор і журналіст, ніколи не писав про себе – ні спогадів, ні записок. Його особисте життя досі залишається таємницею.

“Чи ми своєю боротьбою здобули для України що-небудь? Так, наша боротьба в історії українського народу буде записана золотими буквами. Ми виступили на арену історії тоді, коли весь світ не знав, що таке Україна. Ніхто не хотів її визнати як самостійну державу, ніхто не вважав нашого народу за окрему націю. Єдино

боротьбою, упертою та безкомпромісною, ми показали світу, що Україна є, що її народ живе й бореться за своє право, за свою свободу й державну незалежність”.

**Із промови Симона Петлюри на нараді Директорії у Старокостянтинові.
26 листопада 1919 року**

Видатні сучасники про Симона Петлюру

Академік РАН Федір Корш:

“Українці самі не знають, кого вони мають серед себе. Вони гадають, що Петлюра видатний редактор, патріот, громадський діяч тощо. Це все правда, але не ціла правда... Він – з породи вождів, людина з того тіста, що колись у старовину закладали династії, а в наш демократичний час стають національними героями... Бути йому вождем народу українського. Така його доля...”

Політичний і державний діяч, публіцист Микола Ковалевський:

“На чолі військової організації, особливо в переходову добу, треба було поставити такого українського діяча, який разом зі зрозумінням значення військової справи, єднав би в собі глибокий український патріотизм і вірність національній справі... В особі Симона Петлюри була знайдена людина, яка, недивлячись на своє цілком цивільне минуле, зрозуміла всю вагу військової організації України, як і складний характер підготовлених організаційних кроків”.

Полковник Армії УНР Володимир Кедровський:

"Симон Петлюра ясно бачив, що Україні неминуче доведеться стати до збройної боротьби з Москвою. Відповідно до цього й вироблялися всі плани нашої праці для створення української армії"

Генерал-хорунжий Армії УНР Володимир Сальський:

“Симон Петлюра не був військовиком по фаху, але ж то був єдиний..., хто з початку російської революції зрозумів значення і потребу збройної сили для України... Петлюра був одним з джерел моральної сили, завдячуючи котрій наша Армія була в стані вдержатись в остільки тяжких умовах. Все це тому, що він посідав велику таємницю влади над людьми, таємницю володіння масами. ...Душу і серце Армії тримав у своїй руці, як рівно ж сам він був і душею і серцем своєї армії. Він дійсно був вождем з ласки Божої, завжди користав з співпраці досвідчених військових фахівців... Бувало не раз, що опрацьована під його впливом якась операційна думка, здавалася не до виконання, але тверда і незламна віра вождя в остаточний її успіх, якась стихійна впертість, стремління боротись і боротись, - підсичували слабнущу енергію командирів і допроводжували до пожаданих наслідків”.

Генерал-хорунжий Армії УНР Микола Капустянський:

"Нікого могутнішого не виявлося йому на заміну, бо такого й не було... Петлюра – людина нестримної енергії, ентузіаст, вірить, хоч деколи тільки інтуїтивно, й вливає свою віру в інших. Це головна його позитивна риса яко вождя”.

Генерал-полковник Армії УНР Олександр Удовиченко:

"Симон Петлюра не лякався смерті... рвався до передової лінії фронту: від цього кроку його завжди треба було стримувати. У першу чергу Головний отаман відвідував козаків, що були у бойовій лінії”.

Державний діяч Олександр Лотоцький:

“Весь бруд, що його накидають на криштальночисте ім’я Симона Петлюри, змие чи об’єктивна думка нинішнього моменту, чи об’єктивний суд недалекого майбутнього, коли замовкнуть ті сили і ті пристрасті, що завдали йому смерть фізичну, а тепер змагаються знищити його морально... Перед думкою світу стане постать борця народнього, стане факт велетенської боротьби народу, що в своїх національно-державних змаганнях мусить рахуватися не лише з самими зовнішніми перешкодами, але й зустрічати перешкоди моральні – наклеп, фальсифікацію світової думки, стремління морально підкопати й знесилити його святі змагання до волі, до людського права. ...Історична постать Симона Петлюри виростає з кожним днем і ростиме в міру, як буде зростати справа українського національно-державного визволення, українська державна справа. Та постать складе одну з найбільш інтересних сторінок нашої національної історії і стане об’єктом дослідів в різних ділянках нашого державного життя”.